

Alicja SZYMCZAK*, Jan SZYMCZAK**

**ELOGIA KU CZCI BŁ. BOGUMIŁA W KOLEGIACIE NMP
W UNIEJOWIE PRZEZ KSIĘDZA ANDRZEJA
MINISZEWSKIEGO, DOKTORA OBOJGA PRAW,
NIEGDYŚ DZIEKANA I OFICJAŁA UNIEJOWSKIEGO,
NAPISANA W 1802 R.**

Zarys treści: Przedmiotem artykułu jest historyczna analiza elogii ku czci bł. Bogumiła, znajdująca się na tablicy umieszczonej na południowej ścianie prezbiterium kolegiaty pw. Wniebowzięcia NMP w Uniejowie, napisana w 1802 r. przez księdza Andrzeja Miniszewskiego. Autorzy odczytali tekst łaciński oraz przetłumaczyli go na język polski. Uzupełnienie stanowią informacje na temat ks. Miniszewskiego oraz źródeł jego wiedzy na temat bł. Bogumiła od średniowiecza.

Słowa kluczowe: Błogosławiony Bogumił, kolegiata pw. Wniebowzięcia NMP w Uniejowie, ks. Andrzej Miniszewski, elogia

Ksiądz Jan Ignacy Korytkowski (1824–1888), historyk, archiwista, bibliotekarz, biskup nominat gnieźnieński, na łożu śmierci w 1888 r. napisał: „Z pewnym zadowoleniem przystępujemy do krótkiego opisanie żywota jednego z najświę-

---

* Alicja Szymczak, prof. dr hab., specjalność nauki pomocnicze historii, do 2011 r. kierownik Zakładu Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Łódzkiego, członek Zarządu Polskiego Towarzystwa Heraldycznego, Komisji Nauk Pomocniczych Historii i Edytorstwa Komitetu Nauk Historycznych PAN, Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, zastępca redaktora „Przeglądu Nauk Historycznych”; obecnie *professor emerita*.

** Jan Szymczak, prof. dr hab., specjalność historia Polski średniowiecznej, pełnił funkcje: zastępcy przewodniczącego Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk, prezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego, obecnie wiceprezes; kierownik Katedry Historii Polski Średniowiecznej i Katedry Historii Średniowiecznej Uniwersytetu Łódzkiego w latach 2001–2015; kierownik Katedry Historii Średniowiecza w Mazowieckiej Wyższej Szkole Humanistyczno-Pedagogicznej w Łowiczu w latach 1994–2003. W przeszłości zajmował stanowiska: prodziekana ds. nauczania (1991–1996) i dziekana (1996–2002) Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ; obecnie *professor emeritus*.

to bliwszych arcybiskupów gnieźnieńskich, któremu nie tylko Długosz, ale prawie wszyscy późniejsi historycy nasi wprost zaprzeczyli bytu, rzeczywistego istnienia, uważając go za osobistość czysto legendową, wymyśloną i dlatego też miejsca pomiędzy arcybiskupami rzezonymi wręcz mu odmawiając i po śmierci arcybiskupa Jana jako bezpośredniego następcę jego Piotra Srzeniawitę nazywając, ponieważ mamy w ręku niezbite dowody, że tenże błogosławiony arcybiskup rzeczywiście na stolicy gnieźnieńskiej przez lat kilka zasiadał¹. Dalej czytamy, że z polecenia i sumptem arcybiskupa Macieja Łubieńskiego, na podstawie źródeł „w kapitule gnieźnieńskiej troskliwie przechowywanych [...] osnuł żywot bł. Bogumiła (łac. *Deogratus*) uczony i zacny ksiądz Stefan Damalewicz”² (ok. 1600/1610–1673), kanonik wrocławski, rektor seminarium duchownego we Wrocławku, przełożony kanoników laterańskich, tj. kanoników regularnych od św. Mikołaja w Kaliszu³. Najpierw opisał go w wydanej w 1649 r. pracy *Series Archiepiscoporum Gnesnensium*⁴, czyli Poczcie arcybiskupów gnieźnieńskich, natomiast w 1661 r. ukazało się w Rzymie jego dzieło pt. *Vita S. Bogumili, Archiepiscopi Gnesnensis Eremitae Camaldulensis*.

Dla porządku należy wszakże odnotować, że już w 1662 r. Piotr Hiacynt Pruszczy wydając w Krakowie *Fortecę Duchowną Królestwa Polskiego* na czterech stronach opisał także „Żywot świętego Bogumiła, Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, a potem pustelnika Kámálduleńskiego”⁵. Powtarzając znane dzięki lekturze wcześniejszych dzieł najważniejsze etapy życia bł. Bogumiła, nie ustrzegł się jednak poważnego błędu, gdyż wyrazem jego niefrasobliwości historycznej i chronologicznej jest przypisanie arcybiskupowi Bogumiłowi zaangażowania w wypadki po śmierci Ludgardy, pierwszej żony księcia wielkopolskiego I koronowanego w 1295 r. na króla Przemysła II, która zmarła w 1283 r., a przecież na następnej stronie odnotował śmierć Bogumiła dnia 10 czerwca 1182 r., a więc ponad sto lat wcześniej!⁶

Zapewne to jednak prace S. Damalewicza były źródłem wiedzy dla anonimowego autora inskrypcji na sarkofagu bł. Bogumiła, który został ufundowany

¹ J. Korytkowski, *Prymasi Polski, arcybiskupi gnieźnieńscy i metropolici polscy od roku 1000 aż do dnia dzisiejszego*, wyd. I, t. 2, Poznań 2001, s. 195.

² Tamże, s. 196.

³ Zob. P. Pawłowski, *Damalewicz Stefan*, [w:] *Wrocławski słownik biograficzny*, red. S. Kunikowski, t. 1, Urząd Miasta Wrocławek, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Wrocławku, Wrocław 2004, s. 43–45.

⁴ S. Damalewicz, *Series Archiepiscoporum Gnesnensium, Atque Res gestae, è vetustis antiquitatum rudibus collectae*, Varsaviae 1649, s. 101–116.

⁵ P.H. Pruszczy, *Forteca Duchowna Królestwa Polskiego. Z Żywotow świętych, tak iuz Kánonizowanych y Beátyfikowanych, iáko też światobliwie żyjących Pátronow Polskich*, Kraków 1662, s. 102–105.

⁶ Tamże, s. 103–104; zob. K. Jasiński, *Genealogia Piastów wielkopolskich. Potomstwo Władysława Odonica*, [w:] *Nasi Piastowie*, „Kronika Miasta Poznania” 1995, t. 2, s. 54–55.

w 1666 r. w kolegiacie uniejowskiej przez arcybiskupa Wacława Leszczyńskiego. Czytamy więc, że był Polakiem, herbu Róża, czyli Poraj, ale także dziesiątym następcą św. Wojciecha (*S. Adalberti Successor X*), co nie jest wszakże zgodne z prawdą! Pomijając w tym miejscu sprawę przynależności rodowej bł. Bogumiła, trzeba pamiętać, że św. Wojciech był – jak wiadomo – biskupem w Pradze czeskiej i nigdy nie był arcybiskupem gnieźnieńskim, gdyż ta godność po jego śmierci w 997 r. przypadła – zresztą jako pierwszemu w 1000 r. – jego przyrodniemu bratu Radzimowi (łac. *Gaudenty*) i to właśnie jako „arcybiskupowi św. Wojciecha”⁷, co może powodować pomyłki w ustalaniu kolejności biskupów gnieźnieńskich!

Odnotujmy następnie, że w 1714 r. w Warszawie wyszło drukiem drugie wydanie dzieła S. Damalewicza⁸. Jego polskie tłumaczenie pióra doktora prawa księdza Bartłomieja Sokołowskiego, kanonika płockiego, kustosza i oficjała uniejowskiego, pt. *Cuda y Znakomite Łaski za Przyczyną Błogosławionego Bogumiła Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego tak przy Grobie Tego świętego Patrona w Kollegiacie Uniejowskiej. Jako też y w Dobrowie, gdzie dni życia swego w wielkiej świątobliwości na Puszczy zakończył [...]* ukazało się w 1748 r. i niewątpliwie przyczyniło się do upowszechnienia kultu bł. Bogumiła wśród wiernych i mniej wykształconej ludności. Nie wiemy, czy poznał ją ks. A. Miniszewski, który wszakże nie doczekał jej przedruku w 1806 r. w Kaliszu pt. *Historia Świątobliwego Życia Błogosławionego Bogumiła, niedziś Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, a potem przez lat dwanaście, w Pustyni Dobrowskiej, w Dziećiectwie własnym Pobożnego Eremita, Którego drogi Ciała Depozyt wielkimi Cudami, y łaskami słynący, w Kolegiacie Uniejowskiej złożony iest*⁹.

Ważne miejsce w upowszechnianiu wiedzy o bł. Bogumile – aczkolwiek znów opartej całkowicie na żywocie pióra S. Damalewicza – zajmuje także księdz Floriana Jaroszewicz *Matka świętych Polska albo żywoty świętych, błogosławionych, wielebnych, świątobliwych, pobożnych Polaków y Polek z 1767 r.*¹⁰

Oprócz wersji życiorysu w publikacjach ogólnopolskich – i nie tylko – mamy także miejscową – dobrowską – tradycję o życiu i działalności kościelnej arcybiskupa Bogumiła. Według inskrypcji nad drzwiami do zakrystii w kościele w Dobrowie urodził się on w 1116 r., w 1136 r. erygował parafię i zbudował kościół w Dobrowie, w 1140 r. został wyświęcony na kapłana, w 1142 r. objął

⁷ Labuda G., *Święty Wojciech biskup-męczennik patron Polski, Czech i Węgier*, „Monografie Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej”, Wyd. 2, Wrocław 2004, s. 238.

⁸ Kolejna – trzecia – łacińska edycja dzieła S. Damalewicza ukazała się w Kaliszu w 1803 r., a więc już po opracowaniu inskrypcji w Uniejowie przez A. Miniszewskiego.

⁹ Por. L. Cerski, *Błogosławiony Bogumił Sławny Cudotwórca*, Wydawnictwo Duszpasterstwa Rolników, Włocławek 2002, s. 32.

¹⁰ F. Jaroszewicz, *Matka świętych Polska albo żywoty świętych, błogosławionych, wielebnych, świątobliwych, pobożnych Polaków y Polek wszelkiego stanu y kondycji każdego wieku od zakrzewioney w Polsce chrześcijańskiej wiary osobliwą życia doskonałością słynących*, Kraków 1767, s. 292–296.

probostwo dobrowskie, w 1150 r. został dziekanem, w 1166 r. był prekonizowany na biskupa, w 1167 r. otrzymał od papieża paliusz prymasa, w 1170 r. zrezygnował z arcybiskupstwa gnieźnieńskiego i osiadł w Dobrowie, zmarł w 1182 r. (właśnie na obrazie z 1660 r. w kościele w Dobrowie podano dokładną datę śmierci 10 czerwca 1182 r.¹¹). Relikwie podniesiono w 1257 r., cuda stwierdzono w 1443 r.

To był podstawowy kanon informacji dla opracowania biografii bł. Bogumiła w 1802 r. przez księdza Andrzeja Starzę Toporczyka z Miniszewa¹², doktora obojga praw, dziekana i oficjała, wcześniej uniejowskiego, następnie łączyckiego – co sam napisał – dodając, że jest także autorem zapowiedzianej w tytule niniejszego artykułu inskrypcji na tablicy w kolegiacie uniejowskiej¹³ – a zapewne także jej fundatorem – poświęconej życiu, działalności i beatyfikacji bł. Bogumiła.

Tablica znajduje się na południowej/prawej ścianie prezbiterium kolegiaty. Wykonana została z tzw. czarnego marmuru. Jest duża, liczy sobie bowiem 145 cm wysokości i 125 cm w najszerszym miejscu, ale musiała przecież pomieścić wcale obszerny tekst. Jest on wyraźnie rozmieszczony graficznie w trzech kolumnach za pomocą pionowych linii – co też graficznie oddajemy w odczycie i tłumaczeniu tej inskrypcji¹⁴. Cały tekst – litery i cyfry – oraz obrzeże tablicy było wyloucone, czego ślady są jeszcze widoczne.

Jakkolwiek księdza A. Miniszewskiego nie znajdujemy w dawnych herbarzach, to nie jest on anonimowy, gdyż przynajmniej trzykrotnie podpisał się pod swoimi dziełami jako ich fundator. W 1800 r. bowiem na marmurowej tablicy w kruchoce archikolegiaty w Tumie pod Łęczycą wypisał swoich przodków aż od X w.¹⁵ Czytamy więc na niej, że jego ojcem był Jakub Miniszewski, który w 1732 r.

¹¹ J. Korytkowski (*Prymasi Polski, arcybiskupi gnieźnieńscy...*, t. 2, s. 208) podał datę 6 czerwca 1182 r. w Dobrowie na rycinie rzymskiej z 1661 r. i w *Fortecy Duchownej Królestwa Polskiego...*, s. 104 z 1662 r. Piotra Hiacynta Pruszcza oraz na portrecie z 2. połowy XVIII w. w Pałacu Prymasowskim w Łowiczu (*Rozśpiewały się dzwony i serca ludzi... Uniejów Dobrów Koło Włocławek*, red. A. Urbaniak i in., Uniejów 2008, s. 148 oraz ryc. 7, 8; *Błogosławiony Bogumił. Uniejów 1926–2016. W 90. rocznicę uroczystości beatyfikacyjnych*, Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa, Uniejów 2016, s. 58, 61) podano datę 10 czerwca 1182 r. i tą datę zawiera Dekret Kongregacji Rytów w Rzymie z 1925 r. J. Maciejewski (*Episkopat polski doby dzielnicowej 1180–1320*, Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”, Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego, Kraków–Bydgoszcz 2003, s. 223) przyjął, że Bogumił objął arcybiskupstwo po 1180 r., z którego zrezygnował przed 1191 r.

¹² Miniszew – w XIX w. wieś w pow. Turek, parafia Wielenin – zob. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 6, Warszawa 1885, s. 447–448.

¹³ *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, red. J.Z. Łoziński, t. V: *Województwo poznańskie*, red. T. Ruszczyńska i A. Sławska, z. 26: *Powiat turecki*, oprac. M. Kwiczala, Warszawa 1959, s. 21.

¹⁴ Podobnie pod względem graficznym wygląda tablica Gryfów–Toporów w archikolegiacie tumskiej pod Łęczycą z 1800 r.

¹⁵ Jego odczyt pozostawił A. Sz(c)lewski, *Wizyta Arcypasterska w Dekanacie Łęczyckim*, „Przegląd Katolicki” 1887, R. 25, s. 439–440.

poślubił Ewę z Pruchenek (*in Pruchenki*)¹⁶ Prucheńską. Siebie natomiast określił wtedy skromnie tylko jako doktora obojga praw (DATA A ME ANDREA IACOBI STARZA TOPOREO MINISZEWSKI U[TRIUS]q(ue) I(URIS): D(OCTORI) / ANNO SALVATORIS DOMINI // 1800 /), podczas gdy jego tytułatura z 1802 r. jest pełniejsza i znacznie bogatsza.

Nie jest to wszakże jedyny ślad w archikolegacie tumskiej po działalności księdza A. Miniszewskiego. Na znajdującym się w tzw. Ogrójcu nagrobku w formie ołtarzyka z Chrystusem Ukrzyżowanym w płaskorzeźbie z marmuru był „u dołu kamień do podnoszenia z napisem”, że „pod Zbawicielem Ukrzyżowanym tutaj w Roku Pańskim 1803 postawił on sobie nagrobek” (*Sub crucifixo salvificantae hoc sibi sepulchrum posuit Anno Ejusdem Domini 1803*)¹⁷.

Przedstawiane w kilku miejscach przez księdza A. Miniszewskiego najważniejsze fakty z jego życiorysu zostały całkowicie i to pozytywnie zweryfikowane dzięki kwerendzie w księgach grodzkich sieradzkich z XVIII w., którą przeprowadziła dr Hanka Żerek-Kleszcz na potrzeby przygotowywanej monografii Uniejowa i Gminy Uniejów. Rodzina Miniszewskich występuje w nich stosunkowo często w różnego rodzaju transakcjach, zwłaszcza związanych z obrotem ziemią. Uczestniczy w nich także – i to wcale licznie – ks. A. Miniszewski. Jednak najważniejszy zapis związany z jego biografią pochodzi z 5 czerwca 1769 r.¹⁸, w którym odnotowany został jako doktor obojga praw, dziekan i oficjał uniejowski, syn zmarłych: Jakuba i Ewy Pruchlińskiej¹⁹, jako właściciel Pęgowa Dedłowo i Wójceiki, wycenionych na 17 tys. złp. Zapis ten potwierdza zatem w zupełności dane dotyczące jego rodziców z tablicy tumskiej z 1800 r. Zostawiając na inną okazję omówienie spraw rodzinnych i finansowych ks. A. Miniszewskiego, tutaj tylko dodajmy, że jego siostrą była Wiktoria²⁰, która wraz z mężem Janem Racięckim w 1778 r. zrezygnowała z posiadania połowy Wilamówka i wsi Rybno²¹. Ks. A. Miniszewski był zatem zarówno z urodzenia, jak i pełniących urzędów i dostojeństw kościelnych członkiem społeczności związanych z Gminą Uniejów i samym Uniejowem!

A zatem, wspomniany tumski napis grobowy wraz z poprzednimi inskrypcjami: tumską i uniejowską, ale na szczęście solidnie okraszonymi zapisami biograficz-

---

¹⁶ Pruchenki – obecnie wieś Próchna, pow. Sieradz, par. Wróblew; w XIV–XVI w. występowała pod nazwą *Prochni, Prochny, Pruchna*; zob. S. Zajączkowski, S.M. Zajączkowski, *Materiały do słownika...*, Cz. II: (*Nacki–Żywocin oraz Dodatek i Uzupelnienia*), Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 1970, s. 53. W *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, (t. 9, Warszawa 1887, s. 69) jest odnotowana jako *Pruchna* i *Prochny*.

¹⁷ A. Sz(elewski), *Wizyta Arcypasterska*, s. 440.

¹⁸ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Księgi grodzkie sieradzkie, inskrypcje, ks. 221, k. 478; zob. tamże, ks. 226, k. 8 – z 1778 r.

¹⁹ W innych zapisach jako Pruchyńska – tamże, ks. 232, k. 283; Prochyńska – ks. 226, k. 77–78; Pruchnińska – ks. 224, k. 106–107.

²⁰ Księgi grodzkie sieradzkie, relacje, ks. 157, k. 296–298.

²¹ Księgi grodzkie sieradzkie, inskrypcje, ks. 226, k. 77–78.

nymi w księgach grodzkich sieradzkich, zamyka chyba na ten czas życiorys księdza prałata A. Miniszewskiego (ok. 1733 – ok. 1803), niewątpliwie wielce zasłużonego dla Uniejowa i jako ważnego propagatora kultu bł. Bogumiła.

Wracając do podstawowego tematu tego artykułu należy podkreślić, że analiza treści opracowanego przezeń inskrypcji nie pozostawia złudzeń, że podstawą jego wiedzy o bł. Bogumił były przede wszystkim obydwie dzieła S. Damalewicza. Nawet tytuł jego inskrypcji z 1802 r. zaczerpnięty został z Damalewicza, który zresztą zatytułował życiorys bł. Bogumiła „Elogium Beato Archiepiscopo” w *Series Archiepiscoporum Gnesnensium*²². Widoczny jest także wpływ inskrypcji w ikonografii z Dobrowa oraz dzieła F. Jaroszewicza z 1767 r., ale to one przecież prezentowały najnowszy stan badań nad biografią bł. Bogumiła na początku XIX w. i ks. A. Miniszewski taki wysoki poziom wiedzy utrzymał w 1802 r.

W przedstawionej przez J.I. Korytkowskiego wersji – również opartej całkowicie na dziełach S. Damalewicza²³ – Bogumił pochodził ze znakomitego rodu Poraitów i był w prostej linii prawnukiem św. Wojciecha [stryjecznym], którego rodzony brat Poraj z Libic uszedł z rzezi praskiej i osiadł w Polsce²⁴. Tak sądzono aż do 1926 r.²⁵, gdyż jeszcze w dekreście Świętej Kongregacji Obrzędów przedstawionej i podpisanej przez papieża Piusa XI 27 maja 1925 r. Bogumiła Błogosławionego czyli Świętego zapisano jako pochodzącego ze starego i sławnego rodu Poraitów²⁶. Również jako Poraitę określił go także ks. Jan Cyranowski – proboszcz i dziekan uniejowski – w broszurze, którą wydał z okazji ogólnopolskich uroczystości w Uniejowie w maju 1926 r.²⁷

Wszakże już w 1926 r. ksiądz Stanisław Kozierowski (1874–1949), profesor Uniwersytetu Poznańskiego i członek Polskiej Akademii Umiejętności, opublikował swoją pracę o wielkopolskim rodzie Leszczyców i arcybiskupa Bogumiła uznał za ich współrodowca²⁸. Jego argumenty zostały zaakceptowane²⁹ przez współcze-

²² S. Damalewicz, *Series Archiepiscoporum Gnesnensium...*, s. 111.

²³ Odnotujmy tutaj pominięcie przez J.I. Korytkowskiego pracy A. Chodyńskiego, *Błogosławiony Bogumił arcybiskup gnieźnieński. Życiorys i nabożeństwo do bł. Arcypasterza, którego zwłoki spoczywają w Uniejowie nad Wartą*, Warszawa 1879, ss. 76.

²⁴ Sytuację książąt Sławnikowiców na Libicach w Czechach przedstawił G. Labuda, *Święty Wojciech...*, s. 62 i nn.

²⁵ M. Morawski, *Błogosławiony Bogumił arcybiskup gnieźnieński*, „Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej” 1925, nr 9, s. 347–352.

²⁶ Zob. *Rozśpiewały się dzwony i serca ludzi...*, s. 10.

²⁷ J. Cyranowski, *Żywoć błogosławionego Bogumiła arcybiskupa gnieźnieńskiego*, Poznań 1926, ss. 46; także inni, a ostatnio J. Świągoniak, *Święty Bogumił patron ziemi kolskiej i parafii w Kole*, Dom Wydawniczy „Rafał”, Kraków 2016, ss. 94; K. Dąbrowski, *Uniejów ośrodkiem kultu błogosławionego Bogumiła*, „Biuletyn Uniejowski” 2017, t. 6, s. 81–90.

²⁸ S. Kozierowski, *Leszczycy i ich plemiennik arcybiskup gnieźnieński św. Bogumił z Dobrowa*, Poznań [1926], s. 31–33, 37–50, 51 i nn.

²⁹ Zob. G. Labuda (*Święty Wojciech...*, s. 199), który uznał go dawniej za Pałukę; por. K. Dąbrowski, *Uniejów ośrodkiem kultu błogosławionego Bogumiła*, s. 81.

sną historiografię³⁰. To chyba jedna z ważniejszych konstatacji w sprawie pochodzenia bł. Bogumiła i nie tylko w odniesieniu do jego „uniejewskiego” biogramu w wykonaniu księdza A. Miniszewskiego z 1802 r. Inne uwagi do treści biogramu są pomieszczone w przypisach do polskiego tłumaczenia tej inskrypcji.

***

Niech będzie chwała Pana na wieki.

Elogia wychwalająca

Różę pobożną³¹, następnie cudowne i święte życie błogosławionego niegdyś z Różyców Bogumiła³².

Po pierwsze | Ten zrodzony przez Mikołaja z Różyców (z przodków książąt libickich³³) kasztelana gnieźnieńskiego³⁴ i Katarzynę z Gryfów siostrę Jana arcybiskupa gnieźnieńskiego³⁵ pobożnych rodziców | 1116

---

³⁰ Zob. J. Bieniak, *Autor „Rocznika dawnego”*, [w:] *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, red. D. Gawinowa i in., Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1991, s. 433–435; J. Maciejewski, *Episkopat polski doby dzielnicowej...*, s. 223; J. Szymczak, *Arcybiskupi gnieźnieńscy: bł. Bogumił i Jakub Świnka – najstarsi dobrodzieje Uniejowa i Maciej Łubieński – restaurator średniowiecznej świetności miasta*, „Uniejowskie Strony. Pismo wydawane przez Urząd Miasta w Uniejowie” 2005, nr 3(7), s. 23–24.

³¹ Jest to nawiązanie do herbu Poraj, który stanowiła „w polu czerwonym srebrna róża pięciopłatkowa o dnie złotym i z listkami między płatkami” (J. Szymański, *Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, s. 231), stąd Różycami nazywano członków tego rodu.

³² O przynależności bł. Bogumiła do rodu Leszczyców zob. wyżej, przyp. 24, 26. Poglądy historyków na biografię, chronologię i przynależność rodową arcybiskupa Bogumiła – zebrał J. Szymczak, *Arcybiskupi gnieźnieńscy: bł. Bogumił i Jakub Świnka...*, s. 23–24; por. K. Dąbrowski, *Uniejów ośrodkiem kultu błogosławionego Bogumiła*, s. 81, przyp. 1.

³³ Przyczyny nawiązania do osoby bpa Adalberta-Wojciecha Sławnikowica z czeskich Libic w legendzie heraldycznej rodu Porajów–Różyców omówił B. Nowak, *Ród Porajów w Małopolsce w średniowieczu*, Wyd. Avalon, Kraków 2009, s. 30 i nn.

³⁴ Mikołaj jako kasztelan gnieźnieński w XII w. nie jest potwierdzony źródłowo, podobnie jak Boguchwał wg S. Damalewicza, o czym szerzej J. Korytkowski (*Prymasi Polski, arcybiskupi gnieźnieńscy...*, t. 2, s. 196–197) – zob. *Urzednicy wielkopolscy XII–XV wieku. Spisy*, oprac. M. Bielińska, A. Gąsiorowski, J. Łojko, red. A. Gąsiorowski, Wrocław i in. 1985, s. 36; J. Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku (Część IV B. Dwa możnowładztwa – starzy i nowi)*, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. 12, red. S. Górzyński, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2012, s. 35.

³⁵ Arcybiskup Jan (Janik) zm. 1168/1176 – zob. J. Dobosz, *Arcybiskup Janik i jego następcy. Przygotowanie do reformy Henryka Kietlicza*, [w:] *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, red. J. Strzelczyk, J. Górny, Wydawnictwo Gaudentinum, Gniezno 2000, s. 88–90; tenże, *Monarchia i możni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2002, s. 303–306.

Po drugie | chłopiec (wychowany) w domu w atmosferze cnót, wiedzę zdobywał w Gnieźnie, od Ottona biskupa bamberskiego³⁶, potem w Paryżu i na dworze wuja Jana arcybiskupa | 1138³⁷.

Po trzecie | Po śmierci rodziców ten komes z Koźmina³⁸ i dziedzic licznych wsi był obrońcą kultu Boga wśród pisarzy, jak dowodzi dokument w archiwum klasztoru trzemeszneńskiego zachowany taki:

Hembald³⁹ Świętego Kościoła Rzymskiego prezbiter kardynał do drogiego brata Bernarda prepozyta kościoła w Trzemesznie⁴⁰.

Chcemy aby było znane, że teraz gdy byliśmy pod miastem Gniezno książęta Bolesław i Mieszko i bracia ich Henryk i Kazimierz, synowie zmarłego księcia Bolesława,

kaplicę św. Marii pod Łęczycą na Górze⁴¹ położoną dla zbawienia duszy swej kościołowi św. Wojciecha w Trzemesznie,

z należącymi dochodami wieczyście nadali⁴². I tej donacji świadkami byli: Aleksander biskup płocki⁴³, Jan, Pean kanclerze,

³⁶ Św. Otto biskup bamberski (zm. 1139), zwany Apostołem Pomorza, w 1124 r. podjął nadodrzańską i pomorską misję chrystianizacyjną za panowania Bolesława Krzywoustego na wzór misji św. Wojciecha w Prusach za Bolesława Chrobrego – zob. J. Strzelczyk, *Apostołowie Europy*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1997, s. 237–247.

³⁷ Zob. przyp. 30. Jan/Janik, proboszcz wrocławski, kanonik gnieźnieński i krakowski, kształcił się prawdopodobnie za granicą, był kanclerzem księcia Władysława II Wygnąńca, następnie Bolesława Kędzierzawego, dzięki któremu objął w 1146 r. biskupstwo wrocławskie, a w 1149 r. arcybiskupstwo gnieźnieńskie. Ufundował klasztor cysterski w Jędrzejowie, ukończył budowę archikolegiaty w Tumie pod Łęczycą – zob. P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*, Wyd. Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1992, s. 88.

³⁸ Koźmin – wieś w gminie Brudzew, pow. Turek.

³⁹ Humbald (zm. 1149), w 1135 r. kardynał, legat papieski – zob. M. Biniś-Szkopek, *Bolesław IV Kędzierzawy – książę Mazowsza i princeps*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009, s. 52, przyp. 194.

⁴⁰ Trzemeszno – miasto w pow. Gniezno, z klasztorem kanoników regularnych, fundacji Bolesława III Krzywoustego.

⁴¹ Góra Świętej Małgorzaty – wieś pod Łęczycą koło Tumu.

⁴² *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski* (dalej: KDW), t. I, wyd. I. Zakrzewski, Poznań 1877, nr 12 – dokument legata papieskiego kardynała Humbalda z 2.03.1146 r. sygnującemu klasztorowi kanoników regularnych w Trzemesznie nadanie „capellam Sancte Marie apud Lonciziam in monte sitam” przez synów Bolesława III Krzywoustego i Salomei: Bolesława [Kędzierzawego], Mieszka [Starego], Henryka [Sandomierskiego] i Kazimierza [Sprawiedliwego] w 1145 r. – KDW, t. I, nr 11; zob. S. Zajączkowski, S.M. Zajączkowski, *Materiały do słownika geograficzno-historycznego dawnych ziem łęczyckiej i sieradzkiej do roku 1400*, Cz. I: (*Abramowice–Mzurki*), Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 1966, s. 94.

⁴³ Aleksander z Malonne, biskup płocki 1129–1156 – zob. M. Gębarowicz, *Aleksandr († 1156), biskup płocki*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 1, Kraków 1935, s. 65–66; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, s. 18.

Odolan komes, Schember⁴⁴, Saul, Dzierżykraj, Zbylut, Bogumił, Marcin⁴⁵, Pakosław komes, Spitygniew⁴⁶ i inni liczni⁴⁷.

My zaś zgadzając się na prośby tych książąt nadanie tej kaplicy kościołowi św. Wojciecha i targu w Waliszewie, który nadała księżna Salomea⁴⁸ temuż kościołowi św. Wojciecha, potwierdzamy i umacniamy. Datowane koło Gniezna w roku Wcielenia Pańskiego indykcji 7 | 1147⁴⁹.

Po czwarte | Klasztorowi zakonu cystersów⁵⁰ w Brzeźnicy: później zwanej Andrzejów: ufundowanemu, te dobra swoje a także dziedzictwa dając z owym Janem wujem i krewnymi swymi = tak się podpisali = ja Jan biskup i brat mój przyrodni pan Jaksa, Mihora, Miecław, Marcin, Mikołaj wojski, komes Bogumił, dziedzice z Brzeźnicy dajemy, darowujemy | 1152 z innymi wsiami =

Po piąte | świątyni najjaśniejszej z jodłowych szczepów⁵¹ Najświętszej Trójcy w swoim dziedzictwie Dobrów uczynionej, na uposażenie część tamże swoją dał | 1158.

Przez Boga do kapłaństwa powołany przez Jana arcybiskupa swego wuja nominowany, tej parafii dobrowskiej dany został jako pasterz, wkrótce na dziekanie metropolii gnieźnieńskiej wyniesiony i na każdym z dwóch urzędów w przedziwny sposób pracuje usilnie.

Po szóste | Po śmierci Jana arcybiskupa gnieźnieńskiego kapituła gnieźnieńska, po zbadaniu pobożnego życia w świętości Bogumiła, jego na arcybi-

⁴⁴ W dokumencie jest Wszebor – KDW, t. I, nr 12.

⁴⁵ W dokumencie jest Męcina – KDW, t. I, nr 12.

⁴⁶ Spitygniew, zapewne Poraita z ziemi sandomierskiej – zob. B. Nowak, *Ród Porajów w Małopolsce...*, s. 134 i nn.

⁴⁷ Z tego groma Saul reprezentował ród Odrowążów, Męcina Rawiczów, Pakosław zaś Awdańców – zob. B. Nowak, *Ród Porajów w Małopolsce...*, s. 134, 137, gdzie dalsza literatura.

⁴⁸ Salomea z Bergu w Szwabii (zm. 1144), druga żona Bolesława III Krzywoustego – zob. K. Jasiński, *Rodowód pierwszych Piastów*, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Warszawa–Wrocław 1992, s. 190–191.

⁴⁹ W sprawie okoliczności tego nadania zob. m.in. J. Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. 7, red. S.K. Kuczyński, Wydawnictwo DiG, Warszawa 1996, s. 21, 32–37.

⁵⁰ W sprawie nadania dla cystersów – zob. K. Zielińska-Melkowska, *Klucz dobrowski w uposażeniu misji pruskiej*, [w:] *Nihil superfluum esse. Prace z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesorowi Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk i J. Dobosz, Wyd. Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2000, s. 210–211.

⁵¹ F. Jaroszewicz (*Matka świętych Polska...*, s. 293) w ślad za S. Damalewiczem zapisał: „z drzewa jodłowego”.

skupa gnieźnieńskiego [wybrała], jakkolwiek w sposób nieprawidłowy⁵², przez Aleksandra III papieża zatwierdzony został | 1167⁵³.

Po siódme | W czasie 3. lat swego pontyfikatu klasztorowi we wsi Szpetal zakonu cysterskiego i bratu swemu Boguchwałowi⁵⁴ profesowi 5 wsi: Dobrów, Rzuchów, Leszno, Koczawa, Ladorudz swej ojcowizny nadał | 1168⁵⁵
(:klasztor ten ze Szpetala do Byszewa, ostatecznie do Koronowa przeniesiony⁵⁶ i te wsie zamienione:).

Po ósme | Bogumił biskup powodowany zbawieniem dusz, sprawiedliwością i gorliwością dla prawa kościelnego celebrytuje synod w Łęczycy | 1169⁵⁷. Lecz cierpiąc z powodu wrogości Fryderyka Barbarossy wobec Aleksandra III papieża i Mieszka Starego księcia gnieźnieńskiego wobec niego, szkodliwych i niegodziwych obyczajów magnatów⁵⁸, wówczas okrutnie postępujących, arcybiskupstwo gnieźnieńskie rezygnował na ręce tego papieża, który wyznaczył sukcesora Piotra ze

⁵² W myśl przywilejów udzielonych Bolesławowi Chrobremu przez cesarza Ottona III na synodzie w Gnieźnie w 1000 r. i przez papieża Sylwestra II władcy Polski przysługiwało prawo „urządzenia stosunków kościelnych”, w tym mianowania biskupów, stąd zapewne taka refleksja A. Miniszewskiego! Wybór biskupa przez kapitułę datuje się dopiero od XIII w. – zob. W. Abraham, *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII*, Wydawnictwo „Templum”, Poznań 1962, s. 118–137, 208–210, 221–225.

⁵³ S. Damalewicz, *Series Archiepiscoporum Gnesnensium...*, s. 108; tenże, *Vita S. Bogumili...*, s. 67; F. Jaroszewicz, *Matka świętych Polska...*, s. 294; tak samo w Dobrowie i na sarkofagu bł. Bogumiła w Uniejowie.

⁵⁴ W 1232 r. książę Władysław Odowic przyjął w Poznaniu zeznanie biskupa Prus cystersa Chrystiana, iż swego czasu arcybiskup Bogumił przekazał swemu rodzonemu bratu Boguchwałowi, cystersowi, mnichowi z wielkopolskiego Łekna, dobra, które miały stanowić uposażenie misji pruskiej – KDW, t. I, nr 136; zob. K. Zielińska-Melkowska, *Klucz dobrowski...*, s. 211.

⁵⁵ KDW, t. I, nr 136. Według K. Zielińskiej-Melkowskiej (*Klucz dobrowski...*, s. 211, 219) na fundację dobrowską arcybiskupa Bogumiła składały się – oprócz kościoła Świętej Trójcy w Dobrowie – jego dobra osobiste: Dobrów, Leszno, Rzuchowo, Szadowo i Kwiatkowo ze służebnymi świątnikami, rybitwami oraz dziesięcinami.

⁵⁶ W sprawie klasztorów w Szpetalu, Byszewie i Koronowie – zob. S.M. Szacherska, *Opactwo cysterskie w Szpetalu a misja pruska*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1960, s. 118–119; R. Kozłowski, *Rozwój uposażenia klasztoru cysterskiego w Byszewie (Koronowie) do końca XIV w.*, „Prace Wydziału Nauk Humanistycznych Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego”, Warszawa–Poznań 1972, s. 83–138.

⁵⁷ Pomyłkę z synodem z 1180 r. wyjaśnił już J. Korytkowski (*Prymasi Polski, arcybiskupi gnieźnieńscy...*, t. 2, s. 205); por. J. Maciejewski, *Episkopat polski doby dzielnicowej...*, s. 223, przyp. 3.

⁵⁸ Sytuację polityczną w tym czasie w Europie przedstawił m.in. M. Pacaut, *Frederick Barbarossa*, tłum. A.J. Pomerans, HarperCollins Distribution Services, New York 1970, s. 130 i nn.; M. Biniś-Szkopek, *Bolesław IV Kędzierzawy – książę Mazowsza*, s. 239–267; też, *Bolesław Kędzierzawy*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2014, s. 119–144.

Szreniawy⁵⁹, sam eremita jako kameduła będzie w dąbrowie Dobrowa. | 1170⁶⁰.

Po dziesięciu latach, gdzie Bogu i zbawieniu wiernych służąc, wizją świętego plonu [natchniony], duszę niebu oddał dnia 16 czerwca | 1180⁶¹. Ponieważ lud wznosi stale modlitwy do błogosławionego i świętego, wtedy cuda i łaski prawdziwe stają się, Henryk Kietlicz⁶² arcybiskup gnieźnieński relikwie jego podniósł | 1212.

do mauzoleum w dobrowskiej świątyni⁶³, a Maciej Łubieński⁶⁴ arcybiskup gnieźnieński wystawił je dla oddawania czci w roku Pańskim 1647, jak [o tym] obrazy/grafiki z innymi odlewami objaśniają⁶⁵.

Elogię napisałem

Andrzej Starza Toporczyk z Miniszewa doktor obojga praw, dziekan i oficjał – przedtem uniejowski, obecnie łączycycki | 1802.

---

⁵⁹ Piotra jako następcę Bogumiła pod datą 10 czerwca umieścili m.in. F. Jaroszewicz (*Matka świętych Polska...*, s. 292–296) i J. Maciejewski, *Episkopat polski doby dzielnicowej...*, s. 224. Natomiast S. Damalewicz (*Vita S. Bogumili...*, s. 133), a za nim J. Korytkowski (*Prymasi Polski, arcybiskupi gnieźnieńscy...*, t. 2, s. 225) podali, że następcą arcybiskupa Bogumiła był Zdzisław.

⁶⁰ J. Korytkowski (*Prymasi Polski, arcybiskupi gnieźnieńscy...*, t. 2, s. 207) podał rok 1172 jako datę powrotu z Wenecji i Węgier do eremu w Dobrowie.

⁶¹ Wszystkie wcześniejsze źródła przed 1802 r. podają datę 10 czerwca 1182 r. Daty śmierci brak wszakże na sarkofagu! (zob. L. Cerski, *Błogosławiony Bogumił*, s. 22 – fot.). Jakkolwiek data 16 czerwca jest wyraźna na tablicy z 1802 r. to jednak sprawia wrażenie jakby poprawianej z 10 na 16 czerwca, tj. szóstka z zera – co jest bardzo łatwe do przekucia poprzez przedłużenie łaską do góry istniejącego zera. Jednak, aby data zgadzała się z datą 6 czerwca – jak później u J.I. Korytkowskiego (zob. wyżej przyp. 13) należało wszakże usunąć z tekstu jeszcze jedynekę, ale ona pozostała!? W związku z tym brak racjonalnego pomysłu na rozwiązanie tej sprawy!

⁶² Henryk Kietlicz, arcybiskup gnieźnieński – zob. W. Baran-Kozłowski, *Arcybiskup gnieźnieński Henryk Kietlicz (1199–1219). Działalność kościelna i polityczna*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2005, ss. 296.

⁶³ Udział arcybiskupa Henryka Kietlicza w sprawie bł. Bogumiła omówiła K. Zielińska-Melkowska (*Klucz dobrowski...*, s. 210). J. Korytkowski (*Prymasi Polski, arcybiskupi gnieźnieńscy...*, t. 2, s. 208) podał, że prochy uroczyście z grobu w Dobrowie wy dobył arcybiskup Fulco/Pelka; także S. Damalewicz (*Series Archiepiscoporum Gnesnensium...*, s. 110–111) i F. Jaroszewicz (*Matka świętych Polska...*, s. 295). W Dekrecie Stolicy Apostolskiej z 1925 r. podano, że podniesienia relikwii w Dobrowie dokonał arcybiskup Pelka ok. 1232 r. – zob. *Błogosławiony Bogumił. Uniejów 1926–2016...*, s. 44.

⁶⁴ Maciej Łubieński h. Pomian (1572–1652), od 1641 r. arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski – zob. J. Szymczak, *Arcybiskupi gnieźnieńscy...*, s. 23–24.

⁶⁵ Zapewne chodzi o poświęcone bł. Bogumiłowi książki, obrazy i grafiki oraz sarkofag, relikwiarz i dzwon z 1761 r. w Gnieźnie – zob. m.in. *Rozśpiewały się dzwony i serca ludzi...*, s. 145 i nn.; *Błogosławiony Bogumił. Uniejów 1926–2016...*, s. 47–61. Całość została zebrana w pracy: *Proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny arcybiskupa Bogumiła w XVII wieku, według rękopisu Ossolineum 220 II*, wyd. B. Bolz, przypisy i indeksy oprac. M. Aleksandrowicz, Poznań 1982, ss. 264, której wartość podkreślił w jej recenzji bp A.F. Dziuba – „*Studia Theologica Varsaviensis*” 1983, t. 21/2, s. 281–283.

***

SIT GLORIA DOMINI IN SAECULUM
 ELOGIUM RATIONALE PROBANS || A[NNO] D[OMINI] |
 ROSEAM PIAM POSTEA MIRABILEM SANCTAMQ(ue) VITAM DIVI OLIM ROSITA BOGUMILI. || ..... |
 (PRI)MO | HIC GENITUS NICOLAO ROSITA |:DE COMITIBUS LIBICEN(SIBUS) AVITIS:|
 CASTELL(ANO GNES(NENSI) ET CATHARINA GRYPHIA SORORE IOANNIS
 ARCHIEP[SCO]PI GNES[NENSIS] PIIS PAREN (TIBUS) || 1116 |
 (SECUN)DO | PUER ODORE VIRTUTUM DOMI LITERIS GNESNAE ET A PIO OTTONE
 BAMBERGEN(SI) EP(ISCO)PO ET E MOX PARISIIS IN AULAq(ue) IOANNIS PRAESULIS
 SUI AVUNCULI IMBUTUS ||1138 |
 (TER)TIO | POST FATA PARENTUM HIC COMES IN KOZMIN HERESq(ue) IN PLURIB(US) VILLIS
 INTER AUCTORES CULT(US) DEI PRAESTES ERAT UT IUS AUTHENTICUM P(RO)BAT
 ARCHIVI CAENOBI(I) TRZEMESNEN(SIS) RETENTUM TALE || ..... |
 HEMBALD S(ANCTAE) R(OMA)NAE ECCLESIAE PRAESBYTER CARD(INALI)S LEGAT(US)
 = DILECTO F(RAT)RI BERNARDO PRAEP(OSI)TO TRZEMESNEN[SIS] EC(CLESIAE)
 || ..... |
 = NOTUM FIERI VOLUM(US) DUM APUD GNESNEN(SEM) CIVITATEM ESSEM(US)
 BOLESLA(US) ET MESCUS DUCES ET F(RAT)RES EORUM HENRIC(US) ATq(ue)
 CASIMIR(US) FILII q(UO)NDAM BOLES LAI DUCIS || ..... |
 CAPELLAM S(ANCTAE) MARIAE APUD LANCICIAM IN MONTE SITAM p(ro) REMEDIO
 ANIMAE SVAE ECCLESIAE S(ANCTI) ADALBERTI IN TRZEMESZNO || ..... |
 CUM REDITIB(US) EAM p(ER)TINEN(TIBUS) p(ER)PETUO (CON)TULERUNT ac : CUI
 DONATIONI FUERUNT PRAESEN(TES) ALEXANDER PLOCEN(SIS) EP(ISCO)P(US)
 IO(ANN)ES, PEAN(US) CANCELLARIU,, || ..... |
 ODOLAN(US) CO[M]ES, SCHEMBER, SAULUS DIRSICRA(US) ZBILUTH, BOGUMILUS,
 MARTIN(US) PACOSLA(US) COMES SPITIGNE(US) ET ALIJ PLURES. || ..... |
 NOS ITAq(ue) EORUN(DEM) DUCUM PET(I)T(IONES) ANNUENTES EANDE(M) CAPELLAM
 ECCL(ESI)AE B(EATI) ADALBERTI (CON)FIRMAM ET FORUM WALISZOW q(uo)d
 || ..... |
 SALOMEA DUCISSA DICTAE ECCL(ESI)AE S(ANCTI) ADALBERTI (CON)TULIT ac
 ROBORAM(US) DAT[A]T[UM]: c(irca) GNESNAE A(NN)O INCARNATIONIS D(OMINI)
 CAE INDICIONE (SEPTI)ma || 1147 |
 (QVAR)TO | CAENOBIO ORD(INIS) CISTER(CIENSIS) IN BRZEZNICA : POSTEA DICTa =
 ANDREJOW : FUNDATO EA BONA SUA qUOq(ue) HAEREDIT(ATES) VT DONANS CUM
 ILLO IOANNE AVUNCULO CONSANGVINEISq(ue) SUIS || ..... |
 = ITA SE SUBSCRIBUNT = EGO IOANNES EP(ISCO)P(US) ET F(RATE)R ME(US) UTERIN(US)
 D(OMINUS) IAXA MIHORA MIECISLA(US), MARTIN(US), NICOLA(US) TRIBUN(US)
 COMES BOGUMIL(US) HAEREDES DE BRZEZNICA DAM(US) DONAM(US) || 1152 |
 CUM ALIIS VILLIS = || ..... |

- (QVIN)TO | TEMPLO P(E)R(IL)L(USTR)I PLANTIS ABIEGNEIS S(ANCTI)S(SIMO) TRIADI IN
(QSUA HAEREDIT(E) DOBROVO FACTO p(RO) DOTE PARTEM IBID(EM) SUAM DEDIT
|| 1158 |
- ADEO AD SACERDOTIUM VOCAT(US) A IOANNE ARCHIEP(ISCOP)O SUO AVUNCULO
ORDINAT(US) HUIC PARAECIAE DOBROWIEN(SIS) PASTOR DAT(US)|| ..... |
MOX DECANATU METR(OPOLITANAE) GN(ESNENSIS) DECORAT(US) UTRIq(ue) ONERI
MIRACULOSE ALLABORAT. || ..... |
- SEX)TO | MORTUO ALTEFATO IOANNE A(RCHIEPISCOPO) G(NESNENSI) CAPITULUM
GN(ESNENSE) EXPLORATA PIAE VITAE SANCTITATAE BOGUMILI. EUMARCHIEP(ISCOP)
UM GN(ESNENSEM) ETSI IRRITUM ELECT(US) AB ALEXANDRO III S(UM)mo P(ONTI)
F(I)CE CON)FIRMATO || 1167 |
- (SEPTI)MO | TRIENNALI SUO ARCHIEP(ISCO)PATU : CAENOBIO IN PAGO SPITAL ORD(INIS)
CISTERCEMANI FR(ATR)IS SUI BOGHPHALI P(RO)FESSI VILLAS 5 DOBROVO,
RZUCHOW, LESZNO, KOCZAWA || ..... |
- LADORUDZ SUI PATRIMONII (CON)TULIT || 1168 |
- (: CAENOBIVM HOC EX SPITAL IN BYSZOW ULTIMO IN KORONOWO TRANSLATT(US) ET
ILLAE VILLAE (CON)MUTATAE:) || ..... |
- (OCTA)VO | BOGUMILUS ANTISTES SALUTI ANIMAR(VM) IUSTOq(ue) ZELO INTENDENS
p(ro) IURE ECCL(ESIASTI)CO SYNODUM LANCICIAE CELEBRAT || 1169 |
- SED ODIA FRIDERICI BARBARUSAE CAES(ARIS) (CONTR)A ALEXANDRUM III. PAPAM ET
MIECZLAI SENIS DUCIS GN(ESNENSIS) (CONTR)A SE NOCIVA PRAVOSq(ue) MORES
MAGNATUM ||.....|
- TUNC SAEVIRE DOLENS PRAESULATUM GN(ESNENSEM) Eid(em) S(UMM)o P(ONTI)F(I)
CI ADDICAT SUCCESSOREM PETRUM de SRZENIAWA NACT(UM) IPSE EREMITA UT
CAMADULENS SIT IN QUERCETO DOBROWA || 1170 |
- DECENNIO IBI DEO SALUTIq(ue) FIDELIVM SERVIENS, VISIONE S(ANCTI) P(RO)VENT(US)
ANIMAM CAELO REDDIT DIE 16. IUNII || 1180 |
- QUO(MODO) BEATO(.)AC (CON)STANTER VOCE POPULI SANCTO DEPRECANTE MIRACULA
GRATIAEq(ue) VERAЕ DUM FIUNT: EXPOST HE(N)RIC(US) KIETLICZ PRAESUL
GN(ESNENSIS) OSSA EJ(US) LEVAVIT || 1212 |
- AD MAUSOLEUM DOBROVEN(SEM) TEMPLI ET MATHIAS LUBIENSKI A(RCHIEPISCOPUS)
GN(ESNENSIS) EA VENERATIONI EXPOSUIT A(NNO) D(OMINI) 1647. UT TYPI CUM
CAETERIS FUSE DOCENT || ..... |
EMOLOGAVI. || ..... |
- AND(REA)S STARZA TOPORE(US) A MINISZEW U(TRIVS)q(ue) I(URIS) D(OCTO)R DECAN(US)
ET ANTE OFF(ICIA)LIS UNIEJ(OVIENSIS) NUNC LANCICIEN(SIS) || 1802 |

Bibliografia

- Abraham W., *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII*, Wydawnictwo „Templum”, Poznań 1962.
- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Księgi grodzkie sieradzkie, inskrypcje, ks. 221, 224, 226, 232.
- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Księgi grodzkie sieradzkie, relacje, ks. 157.
- Baran-Kozłowski W., *Arcybiskup gnieźnieński Henryk Kietlicz (1199–1219). Działalność kościelna i polityczna*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2005.
- Bieniak J., *Autor „Rocznika dawnego”*, [w:] *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, red. D. Gawinowa i in., Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1991.
- Bieniak J., *Polska elita polityczna XII wieku*, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*, t. 7, red. S.K. Kuczyński, Wydawnictwo DiG, Warszawa 1996.
- Bieniak J., *Polska elita polityczna XII wieku (Część IV B. Dwa możnowładztwa – starzy i nowi)*, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. 12, red. S. Górczyński, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2012.
- Biniaś-Szkopek M., *Bolesław IV Kędzierzawy – książę Mazowsza i princeps*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009.
- Biniaś-Szkopek M., *Bolesław Kędzierzawy*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2014.
- Błogosławiony Bogumił. Uniejów 1926–2016. W 90. rocznicę uroczystości beatyfikacyjnych*, Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa, Uniejów 2016.
- Cerski L., *Błogosławiony Bogumił Sławny Cudotwórca*, Wydawnictwo Duszpasterstwa Rolników, Włocławek 2002.
- Chodyński A., *Błogosławiony Bogumił arcybiskup gnieźnieński. Życiorys i nabożeństwo do bł. Arcypasterza, którego zwłoko spoczywają w Uniejowie nad Wartą*, Warszawa 1879.
- Cyranowski J., *Żywot błogosławionego Bogumila arcybiskupa gnieźnieńskiego*, Poznań 1926.
- Damalewicz S., *Series Archiepiscoporum Gnesnensium, Atque Res gestae, è vetustis antiquitatum ruderibus collectae*, Varsaviae 1649.
- Damalewicz S., *Vita S. Bogumili, Archiepiscopi Gnesnensis Eremitae Camaldulensis*, Romae 1661.
- Dąbrowski K., *Uniejów ośrodkiem kultu błogosławionego Bogumila*, „Biuletyn Uniejowski” 2017, t. 6.
- Dobosz J., *Arcybiskup Janik i jego następcy. Przygotowanie do reformy Henryka Kietlicza*, [w:] *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, red. J. Strzelczyk, J. Górny, Wydawnictwo Gaudentinum, Gniezno 2000.
- Dobosz J., *Monarchia i możni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2002.
- Dziuba A.F., rec. *Proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny arcybiskupa Bogumila w XVII wieku, według rękopisu Ossolineum 220 II*, wyd. B. Bolz – „Studia Theologica Varsaviensis” 1983, t. 21/2.
- Gębarowicz M., *Aleksandr († 1156), biskup płocki*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 1, Kraków 1935.

- Jaroszewicz F., *Matka świętych Polska albo żywoty świętych, błogosławionych, wielebnych, świętobliwych, poboznych Polaków y Polek wszelkiego stanu y kondycji każdego wieku od zakrzewionej w Polsce chrześcijańskiej wiary osobliwą życia doskonałością słynących*, Kraków 1767.
- Jasiński K., *Genealogia Piastów wielkopolskich. Potomstwo Władysława Odonica*, [w:] *Nasi Piastowie*, „Kronika Miasta Poznania” 1995, t. 2.
- Jasiński K., *Rodowód pierwszych Piastów*, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Warszawa–Wrocław [1992].
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, red. J.Z. Łoziński, t. V: *Województwo poznańskie*, red. T. Ruszczyńska i A. Sławska, z. 26: *Powiat turecki*, oprac. M. Kwiczala, Warszawa 1959.
- Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. I, wyd. I. Zakrzewski, Poznań 1877.
- Korytkowski J., *Prymasi Polski, arcybiskupi gnieźnieńscy i metropolici polscy od roku 1000 aż do dnia dzisiejszego*, wyd. I, t. 2, Poznań 2001.
- Kozierowski S., *Leszczyce i ich plemiennik arcybiskup gnieźnieński św. Bogumił z Dobrowa*, Poznań [1926].
- Kozłowski R., *Rozwój uposażenia klasztoru cysterskiego w Byszewie (Koronowie) do końca XIV w.*, „Prace Wydziału Nauk Humanistycznych Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego”, Seria C, nr 12, Warszawa–Poznań 1972.
- Labuda G., *Święty Wojciech biskup-męczennik patron Polski, Czech i Węgier*, „Monografie Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej”, Wyd. 2, Wrocław 2004.
- Maciejewski J., *Episkopat polski doby dzielnicowej 1180–1320*, Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”, Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego, Kraków–Bydgoszcz 2003.
- Morawski M., *Błogosławiony Bogumił arcybiskup gnieźnieński*, „Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej” 1925, nr 9.
- Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*, Wyd. Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1992.
- Nowak B., *Ród Porajów w Małopolsce w średniowieczu*, Wyd. Avalon, Kraków 2009.
- Pacaut M., *Frederick Barbarossa*, tłum. A.J. Pomerans, HarperCollins Distribution Services, New York 1970.
- Pawłowski P., *Damalewicz Stefan*, [w:] *Włocławski słownik biograficzny*, red. S. Kunikowski, t. 1, Urząd Miasta Włocławek, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Włocławek 2004.
- Proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny arcybiskupa Bogumiła w XVII wieku, według rękopisu Ossolineum 220 II*, wyd. B. Bolz, przypisy i indeksy oprac. M. Aleksandrowicz, Poznań 1982.
- Pruszczyk P.H., *Forteca Duchowna Królestwa Polskiego. Z Żywotów świętych, tak iuż Kánonizowanych y Beátyfikowanych, iáko teź świętobliwie żyjących Pátronów Polskich*, Kraków 1662.
- Rozśpiewały się dzwony i serca ludzi... Uniejów Dobrów Koło Włocławek*, red. A. Urbaniak i in., Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa, Uniejów 2008.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 6, Warszawa 1885.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 9, Warszawa 1887.
- Sokołowski B., *Cuda y Znakomite Łaski za Przyczyną Błogosławionego Bogumiła Arcybiskupa Gnieźnieńskiego tak przy Grobie Tęgo świętego Patrona w Kolegiacie Uniejowskiej. Jako teź y w Dobrowie, gdzie dni życia swęgo w wielkiej świętobliwości na Puszczy zakończył [...]*, Kalisz 1748.

- Sokołowski B., *Historia Świętobliwego Życia Błogosławionego Bogumiła, niedzys Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, a potem przez lat dwanaście, w Pustyni Dobrowskiej, w Dźiedzieictwie własnym Pobożnego Eremita, Którego drogi Ciała Depozyt wielkimi Cudami, y laskami słyńący, w Kolegiałie Uniejowskiej złożony iest*, Kalisz 1806.
- Strzelczyk J., *Apostołowie Europy*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1997.
- Szacherska S.M., *Opactwo cysterskie w Szpetalu a misja pruska*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1960.
- Sz(elewski) A., *Wizyta Arcypasterska w Dekanacie Łęczyckim*, „Przegląd Katolicki” 1887, R. XXV.
- Szymański J., *Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993.
- Szymczak J., *Arcybiskupi gnieźnieńscy: bł. Bogumił i Jakub Świnka – najstarsi dobrodzieje Uniejowa i Maciej Lubieński – restaurator średniowiecznej świetności miasta*, „Uniejowskie Strony. Pismo wydawane przez Urząd Miasta w Uniejowie” 2005, nr 3 (7).
- Świgniak J., *Święty Bogumił patron ziemi kolskiej i parafii w Kole*, Dom Wydawniczy „Rafael”, Kraków 2016.
- Urzędnicy wielkopolscy XII–XV wieku. Spisy*, oprac. M. Bielińska, A. Gąsiorowski, J. Łojko, red. A. Gąsiorowski, Wrocław i in. 1985.
- Zajączkowski S., Zajączkowski S.M., *Materiały do słownika geograficzno-historycznego dawnych ziem łęczyckiej i sieradzkiej do roku 1400*, Cz. I: (*Abramowice–Mzurki*); Cz. II: (*Nacki–Żywocin oraz Dodatek i Uzupełnienia*), Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 1966–1970.
- Zielińska-Melkowska K., *Klucz dobrowski w uposażeniu misji pruskiej*, [w:] *Nihil superfluum esse. Prace z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk i J. Dobosz, Wyd. Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2000.

EULOGY IN HONOUR OF BLESSED BOGUMIŁ IN THE HOLY VIRGIN COLLEGIATE CHURCH IN UNIEJÓW

Summary

This article presents a historical analysis of the eulogy in honour of blessed Bogumił on a commemorating plate placed on the southern wall of the presbytery in the Holy Virgin collegiate church in Uniejów. It was written in 1802 by father Andrzej Miniszewski, doctor of law, dean and Uniejów official. The authors of this study translated the Latin text into Polish. The article also provides information about father Miniszewski and the sources of his knowledge about blessed Bogumił since the Middle Ages.

Keywords: blessed Bogumił, Holy Virgin, collegiate church in Uniejów, father Andrzej Miniszewski, eulogy

Data wpływu artykułu: lipiec 2018

Data akceptacji: luty 2019